

Nr 91.

Af herr **Bengtsson** i Bjärnalt, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t om ändring af 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken.*

Af ålder har i vårt land den principen varit erkänd, att kronan bör i fast egendom åtnjuta förmånsrätt för af densamma utgående skatter. I 1734 års lag hade denna princip fått sitt uttryck i 17 kap. 6 paragrafen handelsbalken, som hade följande lydelse: »För afrad, tionde och all annan afgäld af fast egendom hafve ock den företräde till samma jord, som den ränta äger där den ej längre stått inne än i 17 kap. jordabalken stadgadt är. — — — — — Stå både kronans och jordägarens räntor inne; hafve kronan företräde.»

Länge dröjde det däremot, innan principen, att jämväl kommuner borde för till dem utgående utskylder åtnjuta förmånsrätt, trängde igenom. Under den tid, då endast prestationer in natura för fattigvårdsändamål voro de enda kommunala bidrag, som förekommo, torde icke heller något behof af dylik förmånsrätt hafva förefunnits. Allt efter som de ändamål kommunerna hade att tillgodose blefvo flere och betydelsefullare, visade sig behofvet af förmånsrätt, och framställes kraf på stadgande därom. Redan lagkommittén ansåg sig böra beakta detta kraf och upptog i sitt första förslag ett stadgande, som i fråga om förmånsrätt för utskylder af fast egendom likställde kommuner med kronan. I förslaget 22 kap. 6 paragraf hette det nämligen: »För utskyld eller afgäld, som af fast egendom gå bör och för sist förflutna eller löpande året inestår, hafve kronan eller annan afgäldstagare förmånsrätt i egendomen.»

Äfven lagberedningen godkände denna princip och antog den 11 oktober 1850 enhälligt följande redaktion af samma paragraf: »För sist förflutna och löpande årets afgäld, ränta eller utskyld af fast egendom hafve kronan eller annan, till hvilken den afgäld, ränta eller utskyld gå bör, förmånsrätt i egendomen.»

Som bekant, blefvo emellertid dessa förslag aldrig upphöjda till lag, utan kommunerna fingo ännu en lång tid framåt vara i saknad af all förmånsrätt för utskylder.

Däremot blef kronan genom kungl. förordningen den 8 oktober 1861 tillerkänd »företräde» enligt 17 kap. 12 paragrafen handelsbalken till lös egendom »för gäldenärs utskylder sista och löpande året, de där ej för fast egendom utgå.»

Vid 1865—66 års riksdag väcktes emellertid en motion med hemställen att Riksdagen måtte för sin del besluta, att kommunalutskylder åtnjuta förmånsrätt. Liknande motioner väcktes i Riksdagens Andra kammare åren 1868, 1869, 1871, 1878, 1879, 1881, 1882, 1885, 1886 och 1887. Sistnämnda år beslöt Riksdagen en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag i frågan. År 1889 framlade ock Kungl. Maj:t ett förslag till ändring af 17 kap. 12 paragrafen handelsbalken, hvilket stadgade förmånsrätt i gäldenärens egendom, såväl fast som lös, för kommunal- och stadsutskylder m. fl. kommunala afgifter, dock endast för sista och löpande året. Detta förslag blef af Riksdagen antaget, och den lydelse, 17 kap. 12 paragrafen därigenom erhöll, kvarstår ännu oförändrad. Kommuner äga således för närvarande för kommunala utskylder en generell förmånsrätt i gäldenärens lösa och fasta egendom.

En del af de ofvan omförmälda motionerna åsyftade emellertid, att kommunalutskylder för fast egendom skulle åtnjuta förmånsrätt i samma egendom. Dessa motioners författare voro af den åsikten, att då man i fråga om förmånsrätt gjorde en bestämd skillnad mellan »kronoutskylder för fast egendom» å ena sidan, och »kronoutskylder, som icke utgå för fast egendom» å den andra, borde i samma afseende göras skillnad äfven emellan »kommunalutskylder för fast egendom» och »kommunalutskylder, de där icke utgå för fast egendom», och att således, utom en generell förmånsrätt i lös och fast egendom, borde stadgas förmånsrätt i fast egendom, näst efter kronoutskylder, för af samma egendom utgående kommunala utskylder. Men äfven dessa personer torde ha ansett det klokast att tills vidare låta sig nöja med den reform, som de efter så många års strider lyckats få till stånd, och att afvakta, huru den samma komme att verka.

Under den tid, som därefter förflutit, har det emellertid visat sig, att behof förefinnes af en speciell förmånsrätt i fast egendom för kommunala utskylder af egendomen. Sedan jorden å många platser i vårt land blifvit föremål för en häftig spekulation, har detta behof allt tydligare framträd. För tillgodoseende af detta behof väcktes ock år 1908 i Andra kammaren af herr P. Svensson i Bondön en motion (nr 88), däri han hemställde, »att Riksdagen ville besluta att i underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda,

huruvida den förmånsrätt, som genom lagen den 22 maj 1891 tillförsäkras aflöning till prästerskapet för fastighet å landet och för sådan stadsfastighet, hvaraf eljest skolat utgå tionde, jämväl kan utsträckas att gälla på fastighet belöpande landstingsskatt, bidrag till skjutsentreprenader, vägskatt och sådana utskylder, som af stadsfullmäktige, kommunal- och kyrkostämman beslutas, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af utredningen föranledes.»

Uti den 2 mars 1908 afgifvet utlåtande hemställde emellertid lagutskottet, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Skälen till denna utskottets hemställan voro af trenne olika slag: formella, principiella och praktiska.

De formella skälen voro:

»Då förevarande motion ytterst afser att i lagen få infördt ett nytt undantagsstadgande och det sålunda är af vikt att någon tvekan eller otydlighet i afseende å föremålet för ett dylikt stadgande icke må föreligga, vill utskottet till en början erinra, att motionären icke gifvit sin hemställan den omfattning, att den tilltänkta med verklig sakrätt förenade förmånsrätten skulle tillkomma sådana å fastighet belöpande utskylder och afgifter, som å allmän rådstuga eller af kommunal och kyrkofullmäktige beslutas, eller inom härad eller tingslag för dess gemensamma behof utgående afgifter till byggande och underhåll af tingshus och häradsfängelse.»

Denna formella brist skall i förevarande motion afhjälpas.

Hvad åter de principiella skälen angår yttrade utskottet följande:

»I anslutning till hvad som vid föregående tillfällen yttrats i afseende å ny lagstiftning angående vissa förmånsrätter anser utskottet det förtjäna framhållas, hurusom införandet af nya s. k. legala eller tysta förmånsrätter i allmänhet icke kan anses öfverensstämmande med de regler, som böra gälla för en god kreditlagstiftning.»

Samma invändning gjordes redan vid 1865—66 års riksdag, då motion om förmånsrätt för kommunalutskylder förelåg. Och att denna invändning gjordes, då man debatterade *själfva principen* om medgifvande af dylik förmånsrätt, var ju helt naturligt. Men då denna princip en gång blifvit fastslagen, torde invändningen ha förlorat sin udd. Man torde knappast kunna påstå med fog, att det nu är fråga om en *ny* s. k. legal förmånsrätt.

Utskottet yttrade vidare: »Hvarje i lag stadgad tyst förmånsrätt innebär ovillkorligen en inskränkning i de fordringsägares anspråk på betalning, hvilka af hvarjehande orsaker *nödgas* inlåta sig i affärsför-

bindelser utan att kunna affordra sina gäldenärer säkerhet för uppfyllande af deras åligganden.»

Men till dessa fordringsägare, som icke kunna affordra sina gäldenärer någon säkerhet, höra just kommunerna. Och dessa äro utan tvifvel utsatta för det skarpaste *nödtvängnet* att lämna kredit, ty, såsom grefve Julius Mörner yttrade vid 1868 års riksdag i denna fråga, »beror det alldeles icke på kommunens godtfinnande att från sig utskjuta personer, därför att de anses bli insolvente, äro vinglare, vanfrejdade eller så vidare.»

Liksom motståndarne till all förmånsrätt för kommunala utskylder vid föregående tillfällen, då den frågan var före, uttalade farhågor för att medgifvandet af en dylik förmånsrätt skulle skada den »allmänna krediten», har 1908 års lagutskott befarat, att fastighetskrediten skulle skadas, om den då föreslagna förmånsrätten blefve lagstadgad. Men lika litet som de förr uttalade farhågorna blifvit besannade, torde den senare spådomen komma att slå in. Om förmånsrätten begränsas att omfatta endast »sista och löpande året», torde ingen risk förefinnas, att fastighetskrediten däraf skall lida skada.

Gå vi sedan till de praktiska skäl, som 1908 års lagutskott anförde mot förmånsrätt i fast egendom för af egendomen utgående kommunala utskylder, så voro dessa skäl, att något egentligt behof af dylik förmånsrätt icke skulle föreligga.

»Slutligen vill utskottet erinra att, äfven om vid en exekutiv försäljning af fastighet för in-tecknade eller andra fordringar än de af motionären åsyftade utskylder någon utdelning för dessa senare jämlikt bestämmelserna i 127 § utsökningslagen icke hos auktionsförrättare åtnjutes, det dock stått vederbörande kommun eller samhällighet fritt att dessförinnan eller sedermera söka utmätning i annan gäldenärens egendom. Är åter en dylik kommunens gäldenär i konkurstillstånd, åtnjutes ju jämlikt 17 kap. 12 § handelsbalken för kommunens ifrågavarande fordringar förmånsrätt i såväl gäldenärens fasta som lösa egendom; och de fall torde väl icke vara talrika, då de för fast egendom utgående kommunala utskylder och afgifter icke på något af ofvan angifna sätt kunnat helt eller till största delen uttagas, när man iakttagit vanlig påpasslighet för sin rätts bevarande.»

Härutinnan torde emellertid lagutskottet hafva misstagit sig. Ty i praktiken ställer sig det nog vanligen så, att denna utväg är utesluten, enär icke någon annan egendom än den exekutivt försälda fastigheten funnits att utmäta. En fastighetsägare söker nog i det längsta undvika en exekutiv försäljning af hans fastighet. Har detta icke lyckats ho-

nom, är detta vanligen ett bevis därom, att hans öfriga tillgångar äro anlidade. De fall, då kommunala utskylder för fastighet icke kunna utbekommas vare sig genom utmätning af den fastighet, för hvilken de debiterats, eller ur gäldenärens konkursbo, torde numera, tyvärr, icke vara sällsynta, isynnerhet icke i större samhällen, där fastigheterna blifvit föremål för en osund spekulation.

På grund af hvad jag ofvan anfört, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta att i underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga *dels* förslag till sådan ändring af 17 kap. 6 paragrafen handelsbalken, att förmånsrätt i fastighet enligt nämnda lagrum må, näst efter kronoutskylder åtnjutas för på fastigheten belöpande stads- och kommunalutskylder, af kyrkostämman eller kyrkofullmäktige beslutade afgifter till kyrka och skola samt vägs-katt, härads- och landstingsmedel, dock endast för sista och löpande året, *dels* det förslag till ändring af 17 kap. 12 paragrafen handelsbalken, hvartill förstnämnda förslag kan föranleda.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 27 januari 1910.

J. Bengtsson.

Bjärnalt.